

Ponad siedem tysięcy lat temu na tereny dzisiejszej południowej Polski dotarli pierwsi rolnicy, którzy przybyli z południa Europy. Przynieśli oni ze sobą nowy styl życia, oparty na uprawie roślin, hodowli zwierząt i osadnictwie. Społeczności pierwszych rolników identyfikowane są z kulturą ceramiki wstęgowej rytej, czyli kulturą archeologiczną wyróżnianą m.in. na podstawie charakterystycznych naczyń ceramicznych. Ten przełomowy okres w dziejach ludzkości, nazywany rewolucją neolityczną, zapoczątkował trwałe przemiany w relacjach człowieka z przyrodą. Jednak nowe, nieznane warunki środowiskowe wymagały od pierwszych rolników dostosowania swoich praktyk. Jak w tych zróżnicowanych i nieznanych warunkach środowiskowych radzili sobie pierwsi osadnicy, i jakie decyzje podejmowali w zakresie użytkowania roślin?

Celem projektu jest poznanie, w jaki sposób społeczności neolityczne w południowej Polsce dostosowywały swoje strategie rolnicze do lokalnych warunków środowiskowych. Badania koncentrują się na szczątkach roślinnych (nasionach, owocach i węglach drzewnych) wydobytych z sześciu stanowisk archeologicznych kultury ceramiki wstęgowej rytej. Pozwalają one określić, jakie gatunki uprawiano, jakie rośliny dziko rosnące wykorzystywano oraz zrekonstruować krajobraz wokół osad.

Projekt skupia się na tym, jak społeczności wczesnych rolników dostosowywały swoje strategie użytkowania roślin do zróżnicowanych warunków środowiskowych południowej Polski. Badania zostaną przeprowadzone na dwóch poziomach analizy: lokalnym i porównawczym. Pierwszy obejmuje szczegółową analizę lokalnych warunków ekologicznych i składu roślinnych szczątków (zarówno uprawnych, jak i dzikich) na każdym z siedmiu badanych stanowisk. Drugi poziom ma charakter porównawczy i polega na zestawieniu wyników z różnych regionów, co pozwoli zidentyfikować ogólne wzorce w użytkowaniu roślin i strategiach osadniczych.

Wśród dominujących upraw znajdowała się pszenica płaskurka (*Triticum dicoccon*) i samopsza (*T. monococcum*), ale projekt umożliwi też weryfikację obecności gatunków rzadziej występujących, takich jak „nowej” pszenicy oplewionej najbardziej zbliżonej do pszenicy Timofiejewa (*T. timopheevii* s.l.), jęczmienia (*Hordeum vulgare*) czy maku (*Papaver somniferum*). Szczególnie istotne będzie ustalenie, czy ich obecność rzeczywiście wiąże się z najwcześniejszym okresem neolitu, czy też wynika z późniejszych przemieszkań warstw lub zanieczyszczeń. Nowe datowania radiowęglowe pozwolą uporządkować wiedzę o chronologii tych znalezisk. Analiza węgla drzewnych pozwoli natomiast zrekonstruować strukturę lokalnych lasów i zbiorowisk roślinnych wokół osad pierwszych rolników.

Po raz pierwszy w Polsce do badań neolitycznych zostanie zastosowane modelowanie niszy ekologicznej (MaxEnt), które umożliwi ocenę preferencji środowiskowych neolitycznych osadników i zrozumienie, jakie cechy krajobrazu decydowały o lokalizacji osad.

Wyniki projektu pozwolą lepiej zrozumieć początki rolnictwa w Europie Środkowej oraz relacje między człowiekiem a środowiskiem w kluczowym momencie historii naszej cywilizacji. Uzupełnią luki w danych archeobotanicznych dla południowej Polski oraz przyczynią się do szerszych dyskusji nad początkiem rolnictwa i przemianami środowiskowymi w Europie Środkowej.